

АНАЛИЗ НА ПРИЛАГАНЕТО НА ИКТ В СЪВРЕМЕННОТО БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ

доц. д-р инж. мат. Мария Брусева¹, маг. Иванка Николова²

¹ВСУ „Черноризец Храбър“, гр. Варна, к. к. „Чайка“
maria.bruseva@gmail.com

²ОУ „Н. Й. Вапцаров“, гр. Варна, кв. „Възраждане“
vapcarovou@mail.bg

Абстракт: Информационното общество не е само въвеждане и използване на компютърна техника, а и предаване на информация, знание и опит. То е резултат от промените, предизвикани от използването на новите информационни и комуникационни технологии (ИКТ). В представената работа, авторите след анализ на съвременното състояние на българското средно образование предлагат дейности за адаптиране на българското училище към изискванията на съвременното информационно общество.

Ключови думи: Информационно общество. Информационни и комуникационни технологии, образование, българско училище

Въведение

Основната тема коментирана днес в нашето общество е интегрирането на България в обединена Европа. Тази тема може да се разглежда в различни аспекти, като един от тях е преходът към информационно общество. Информационното общество отразява тенденцията към глобализъм и нов световен ред, в който светът ще стане едно глобално село, като се премахнат националните граници и се навлезе в различни културни, езикови и етнически области. За една страна вече няма да са важни абсолютните и относителните предимства, а доколко тя е обезпечена със software, hardware и lifeware. Информационното общество не е само въвеждане и използване на компютърна техника, а и предаване на информация, знание и опит. Основни характеристики на ИО са [2]:

- използване на информационни и комуникационни технологии във всички икономически и социални дейности;
- демасовизиране на социални и икономически процеси - производство на малки серии продукти, сегментиране на пазара, разпадане на част от големите индустриални компании и др.;
- висока заетост в сферата на услугите - над 50 на сто от цялото работещо население;
- непрекъснат процес на квалификация в динамично променящия се свят - образование и самообразование през целия живот;
- нарастване на социалната роля на индивида - промените в характера на труда и управлението повишават отговорността на човека;
- глобализация, икономическа и социална кохезия - създават се условия за изграждане на „общество без граници“, елиминиране на фактора „разстояние“, за движение към социална еднородност.

В отговор на съвременните предизвикателства на глобализацията се свиква световен форум за информационното общество WSIS. Това е конференция на ООН, под домакинството на Международния съюз по далечно-съобщения. Целта на форума бе да разработи глобална рамка за справяне с предизвикателствата, поставени от информационното общество [4].

ИТ политиката засяга информационните и комуникационни технологии и тяхната свързаност с развитието на икономиката и социалните процеси. Въпреки техническия прогрес и засилващата се конкуренция, голям брой европейци – повече от един на всеки трима – все още са изолирани от пълното използване на придобивките на информационното общество. Възможни са ползи от порядъка на 35-85 милиарда евро, ако информационното общество стане по-всеобхватно, интернет страниците – по-достъпни, а широколентови интернет връзки – достъпни за всички граждани на ЕС. Европейската комисията представи пред Съвета на Европа инициативата „Електронно включване“, призоваваща държавите-членки да подкрепят редица ключови дейности, включително информационната кампания, която се проведе през 2008 г. под името „Електронно включване – бъди част от него!“. Обсъжда се и въвеждане на законодателство за достъпност на електронните услуги, подобно на съответната нормативна уредба в САЩ. От гледна точка на Комисията, информационните и комуникационни технологии (ИКТ) трябва да осигурят свобода на избор и да бъдат проектирани така че да могат да се ползват от всеки, независимо от неговото лично или обществено положение, като по този начин бъдат намалени социалните различия [7].

ИТ политиката обхваща няколко измерения, които са взаимно свързани: посока за развитие и приложението им, инфраструктура и достъп, човешки ресурси, програмни приложения, условия за предприемчивост. Принципите на ИТ политиката са следните: да е от полза за всички граждани; да окуражава правото на собственост; да бъде прозрачна и открита; да е ориентирана към приложение,

управляващите трябва да се консултират със засегнатите от решенията за ИТ политиката; управляващите трябва да създават благоприятна среда за ползване и развитие на ИТ. Две насоки в ИТ политиката са особено важни за гражданското общество в момента: достъпност и граждански свободи.

Информационно общество и образование

Информационното общество предоставя условия за подобряване качеството на обучение, а следователно и за увеличаване на възможностите за личностно развитие. Съществено значение придобива способността на гражданите да използват тези възможности. Налице е необходимост от получаване на нови знания и от изграждане на специфични умения за работа с новите информационни технологии. "Технологичната грамотност" е един от задължителните елементи за заличаване на разликата между "информационно бедните" и "информационно богатите" страни [8].

В основата на подготовката за информационното общество стои осъзнаването на първостепенната роля на образованието за пълноценното участие на гражданите в развиването на нови идеи, в творческия подход към работата, в ученето от самия живот, в преодоляването на безработицата, изобщо в справянето с предизвикателствата на едно общество, базирано на познанието. За всяка образователна система, която има предпоставки и потенциал да развие и осигури качествено образование за всички, е от особено значение да успее да го реализира и да повиши конкурентноспособността на работници и работодатели на свободния пазар. Преобладаващо е мнението, че Интернет и дистанционното обучение могат да направят образователния процес по-ефективен.

Съвременното образование и училище стават все по-сложни, открити и динамични системи, на които им се налага непрестанно да се променят и адаптират към един бързо изменящ се свят на глобализация, интеграция и взаимозависимост; да функционират и се развиват в една социална среда на неопределеност и непредвидимост на бъдещето; на постоянно нарастващи и променящи се образователни интереси и потребности на младото поколение. Образованието отразява облика на информационното общество, в което живеем. Информационните системи и мрежи осигуряват пълно социално взаимодействие, чийто училищен еквивалент са интерактивните методи и споделено познание. Новият тип обществена организация стимулира и нов тип мислене, което налага нови техники на преподаване в училище.[1]

Нормативна база регламентираща връзката на средното образование с информационните технологии

В началото на новия век масовото училище не може да остане същото, то трябва да е отворено към потребностите на всички и да предлага качествено и достъпно обучение. Нормативните актове са основата и в същото време рамката, в която се реализира образованието в Република България. Управленските аспекти, регламентиращи връзката на образованието с информационните технологии са регламентирани от редица документи

⇒ ЗНП и ППЗНП (Закон за народната просвета и Правилник за прилагане на закона за народната просвета) - В чл.78, ал.1 от ППЗНП към формите на обучение в образованието са регламентирани – кореспондентска и дистанционни форми. В ал.2 се казва, че училището може да организира кореспондентска и дистанционна форми на обучение. Чл.86, ал.1 от ППЗНП изяснява същността на кореспондентската форма на обучение – тя е неприсъществена, при която се поставят задачи и се осъществява контрол върху подготовката чрез кореспонденция между учениците и училището. В чл.86, ал.2 от ППЗНП се определя дистанционната форма като неприсъществена, при която обучението се осъществява чрез средствата на съвременните информационни и комуникационни технологии. В чл.86, ал.3 от ППЗНП е заявено, че кореспондентската и дистанционна форми на обучение се организират при условия и по ред, определени с наредба от Министъра на Образованието и Науката. Парадоксален е фактът, че до този момент Министъра на Образованието и Науката не е издал наредба за условията и реда, по който биха могли да се осъществят кореспондентската и дистанционна форми на обучение в основното и средно образование. Подобна наредба е издадена през 2004г за висшите учебни заведения. Несъвършенствата и пропуските в нормативната база създават сериозни пречки за реализирането на съвременни форми на обучение, които са практика и реалност в останалите европейски държави.[5]

⇒ Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищно възпитание (2006-2015г.) - Тук е заложена необходимостта от приемането на мащабни мерки, чрез които ИКТ да навлязат по-сериозно в българското училище. От отчетния доклад за изпълнение на Националната програма за развитие на образованието става ясно, че от 06.12.07г е стартирал националният образователен портал. Разработени са електронни учебни курсове по всички учебни предмети от задължителната подготовка за класовете от гимназиалния етап на образованието и информационни технологии за 5 – 7 клас. Осигурени са 3000 преносими компютри, 2000 мултимедийни проектори и 3000 многофункционални устройства за българските училища. Осигурен е лицензиран системен и приложен Софтуер за всички компютри за тригодишен период, като в рамките на договора всички учители могат да ползват Софтуера безплатно в домашните си компютри. Създаден е електронен регистър на дипломите за

средно образование, а в момента се създава такъв и за основното образование. Започна въвеждането на „Електронен дневник“, целящ постепенно да обхване училищата в цялата страна. През настоящата година е закупена нова конфигурация компютърна и периферна техника – 4500 преносими и 3000 настолни компютри, 3000 мултимедийни проектора, разпределени по училища с над 300 ученици, с които съотношението брой ученици на компютър става 11,5 : 1 . Положителна е констатацията, че в образователната система постепенно навлиза и се увеличава броя на техническите средства , обезпечаващи организацията на учебния процес. [6]

⇒ Национална стратегия за въвеждане на информационните и комуникационните технологии в българските училища, приета с решение на XXXIX-то Народно събрание. - Насочени са ресурси в следните посоки: осигуряване на високоскоростен интернет във всяко училище до края на 2007г. и изграждане на национален образователен портал.

⇒ Учебни планове и програми, свързани с ДОО за основното и средно образование

Анализ на съвременното състояние на образованието в българското училище

Кризата в образованието е ясно осъзната. За недоволство от нивото на образование в българското училище говорят следните факти:

- Учениците, с малки изключения не виждат неговия смисъл. Това, което е залегнало в учебните програми няма допирни точки с техните проблеми и с техния живот.
- Учителите са обезверени от бюрократизирането на образованието, от безсмислието на техните усилия сред демотивирани млади хора, от негативните настроения.
- Родителите до толяма степен са осъзнали, че онова което се прави в училище почти не намира приложение в живота. Те гледат на училището като на «детегледачница».

Каква е действителността в момента? Живеем във време на „информационно общество“. Образователните характеристики са свързани с:

- Висока информационна наситеност;
- Неограничена информационна достъпност;
- Натрупване на знания и бързото им остаряване;
- Смяна на образователните ценности - Решаващо значение имат бързата информационна ориентация и използването на информация, а не натрупаните знания. Приоритет имат личностните качества, личностната ориентация, култура и компетенции, а не утвърдената формула – знания, умения, навици;
- Глобализация на образованието - Благодарение на ИТ днес е възможно да се живее в малко селце, но да се учи в престижно учебно заведение, отстоящо на стотици километри.

Българското училище в началото на XX век наследява най-добрия европейски и световен опит в образованието, което води до значими резултати. На съвременен етап условията, изискванията и целите на училището са коренно различни. Не бива да се заблуждаваме с носталгия по миналото. Постиганията на отделни ученици не могат да се използват като критерии за оценка на образованието. Трагични са фактите, че българските ученици не могат да общуват цивилизовано, че езиковата им култура е на недопустимо ниско ниво, че нямат многовариантно мислене, че не умеят да правят разумен избор и да вземат собствени решения; че са далеч от здравословния начин на живот и т.н. Всяка година отпадат над 70 000 ученици и броят им прогресивно нараства. Причините не са свързани само с икономически и финансови фактори, а преди всичко с това, че и родителите, и учениците не разбират смисъла на училищното обучение.

Прогнозите най-често се свързват с «... отмиране на училището» през новия информационен и комуникационен век. Времето, в което Интернет се осъзнава като даденост във всеки дом, дава възможности за много други решения, които отговарят на личните и обществените потребности. Налага се въпросът за по-разумно и целесъобразно изразходване на ресурси, които се отделят за образование.[1]

Отварянето на училището към обществото и изнасянето на обучението в домовете не лишава децата от прекия контакт с учителите и с останалите ученици – притеснения, които съпътстват онези, които не познават технологиите на дистанционното обучение. Децата могат да се събират заедно по групи и да изпълняват учебните си задължения. Групите се формират неформално, не са статични и задължителни, а условията за работа са значително по-добри. Учителите посещават периодично тези групи и оказват помощ както на децата, така и на техните родители. Реализира се пълна и динамична връзка между училището и семейството. Всяко дете има право на избор както на своите учители, така и на своите съученици, с които ще общува директно и индиректно чрез своя компютър. Постига се и преразпределение на отговорностите. За качеството и резултатите от обучението не носи отговорност само учителят, но и самият ученик и неговите родители. Дистанционното образование, изградено въз основа на новите информационни технологии, съкращава пътя на информацията, на знанията до човека. Разсъждения от подобен характер трасират пътя на виртуалното образование, с което кореспондират много надежди през XXI век.

Учителите в съвременния свят трябва да отговарят на новите потребности и да управляват промяната по един творчески и отговорен начин. Отчитайки редица фактори, свързани най-вече със застаряващата възраст на учителите и ниското заплащане, можем да изкажем твърдението, че нивото на квалификация и професионализъм по отношение на ИКТ сред българското учителство е задоволително. Преди да се въвеждат промени в образователната система е необходимо на първо място да ги обезпечим с високо квалифициран човешки ресурс. В българското образование, промените изпреварват подготовката на кадрите, които би трябвало да ги реализират. Учителят се учи „в движение“ и очакваните резултати се разминават с поставените цели. Качеството на образование бележи спад и резултатите са задоволителни.[3]

Дейности базирани на използването на ИКТ в полза на обучението в училище

Авторите на представената публикация предлагат включването в обучението на следните дейности, които биха подпомогнали по-бързото навлизане на съвременното българско училище в световното информационно общество.

Компютърната подготовка на децата от ранна възраст води до успешното реализиране на бъдещия гражданин на информационното общество. Резултатите от проведена анкета сред 482 деца показват, че 98% от тях ползват компютри почти ежедневно (играят компютърни игри, гледат филми, слушат музика). Сравнително малък е процентът - 34% на тези, които го използват като помощно средство за подготовка на домашна работа, за допълнителна самоподготовка по различни учебни предмети или като средство за комуникация със свои връстници.

Достъпът на образованието до новите ИКТ съвместно с традиционното обучение е печеливша стратегия, защото дава равен шанс на всички за достъп до новите информационни и комуникационни услуги. Ръководейки се от разбирането, че Интернет информацията се получава най-лесно и не изисква специални компетентности, а уменията за ползването ѝ се изграждат за кратко време, може бързо и лесно да приобщаваме учащите се да използват компютъра за самоподготовка.

Работата по тема създава предпоставки да се установи интереса на малките ученици към новите информационни технологии. Подпомагането им за самостоятелно придобиване на знания чрез работата с разнообразни информационни източници е една от основните задачи, стоящи днес пред българския учител.

Интернет сайтове и енциклопедиите са първата по-сериозна стъпка за приобщаване на учениците към по-стойностно използване на виртуалната информация и важно средство за решаване на учебно-възпитателни задачи по съответен учебен предмет, за формиране на познавателни умения; умения за разрешаване на проблеми; алгоритмично мислене и точно изразяване; умения да се търси и организира информация; да се натрупва, обменя и споделя. Така се подпомага придобиването на умения, способности и капацитет за самостоятелно учене. Чрез работата с Интернет енциклопедиите, учениците разбират, че освен игрите, компютърът предлага и други интересни занимания. Справките в компютърните енциклопедии обогатяват знанията на учениците по определени теми. Споделянето на опита с други деца е процес, който успоредно със знанията носи много положителни емоции.

Създаването на Асоциацията „Деца в мрежата“ е в помощ на учителя за запознаване на родители и ученици с безопасното използване на Интернет. Включването в дискуссионен форум по интересни за тях теми пълноценно запълва нишите от свободно време.

Успешното подпомагане на изследователската дейност на ученика изисква набор от интернет адреси и указания как да бъдат използвани бързо и ефективно. За кратко време учениците сами започват да попълват списъка им, а по-късно съставят сборник, който да се ползва и от други в училището.

Заклучение

Образованието в информационното общество означава образование за всички, изравняване на ролята и значението на формалното и неформално образование, непрекъснатото образование, максимално доближено до учащия се, до неговите потребности, свобода на избор, възможности за творчески изяви, дистанционно образование, построено на базата на новите възможности, които разкриват информационните и комуникационни технологии сега и в перспектива. При широкото разпространение на Интернет има основания да се очаква ново развитие на образованието, маркирано от идеята „Образование за всички“. ИКТ и глобалната мрежа Интернет скъсяват дистанцията между образованието и човека. То се ориентира към все по-пълното и многостранно задоволяване на личните потребности и интереси на хората. Изградено въз основа на ИКТ и Интернет, образованието в информационното общество гарантира правото на образование на всички. Всеки сам избира времето, мястото, темпа, съдържанието и равнището на своето образование. Необходимо е да се изчисти от неясноти, българското законодателство, касаещо кореспондентската и дистанционна форма на обучение. Наложително е да се приеме нов Закон за народната просвета, в който да влязат и си кореспондират всички наредби и инструкции. Обучението на учителите е ключов фактор за ефективност и прилагане на добри практики. Необходимо е ежегодно да се провежда обучение под различни форми – курсове, специализации, семинари. Задължителен елемент е обмяната на информация и прилагането на задължителни практики,

за да може педагогическата общност да отговори адекватно на потребностите на информационното общество.

Литература:

- Захариев, З. Гражданско образование, С., 2001
Палюшев, Б. Информационното общество. С., 1995
Хуманизъм и прагматизъм в образованието на ХХIв (сборници с доклади от научни конференции – Варна, 2003, 2005, 2006, 2007г)
Информационното общество: предизвикателство за Европа, Европейска конференция на министрите в областта на масмедияте 11-12 декември 1997
ЗНП и ППЗНП
Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищно възпитание (2006 – 2015г)
www.soc.pu.ru:8101/persons/dvi/home.html
www.bild.net/infosoc/report.htm